

Niilo Mäki
INSTITUUTTI

**Luetun ymmärtämisen ja toiminnanohjauksen
ymmärtäminen ja tukeminen yläkoulussa ja toisella asteella**

Niilo Mäki Instituutti

Niilo Mäki
INSTITUUTTI

Sisältö

- Lukusujuvuuden arviointi ja harjoittelu
- Luetun ymmärtämisen tasot ja taustataidot
- Luetun ymmärtämisen arvioiminen ja tukeminen
- Luetun ymmärtämisen keskeiset tekijät
- Toiminnanohjaus
- Toiminnanohjauksen tukeminen

Lukusujuvuuden arviointi ja harjoittelu

Lukusujuvuuden arviointi

- Kehittymistä tärkeää seurata myös alkuopetuksen jälkeen (Perälä ym. 2018; Torppa ym. 2015)
- Tarkkuus + nopeus
 - Joskus nuori pyrkii kompensoimaan hitauttaan arvaamalla → tyypillistä virheet sanojen loppuissa
- Aikarajallisia tehtäviä (YKÄ, DigiLukiseula)

Harjoittelun periaatteita

- Ytimessä on harjoittelun tekeminen nuorelle kiinnostavaksi ja häntä innostavaksi
 - Mikä nuorta kiinnostaa?
 - Vuorolukemisella pääsee tarinaan paremmin sisälle
 - Ajanotto
 - Keskustelua siitä, miksi lukutaito on tärkeä harjoittelun kohde?

Luetun ymmärtämisen tasot

(Vähäpassi, 1987, Holopainen, 2003)

- **Toistava taso**

Tunnistetaan sanatarkkoja sisältöjä. Kuka, mitä, missä, milloin? Oppija löytää tekstistä yksittäisiä asiatietoja.

- **Päättelevä taso**

Pohditaan osien välisiä suhteita, tehdään päätelmiä. Miksi? Mikä merkitys tällä on? Erotetaan epäolennainen tieto olennaisesta.

- **Arvioiva taso**

Yhdistetään uutta tietoa aiempaan, pohditaan asioiden luotettavuutta. Esitetään kriittisiä kysymyksiä: Mitä itse tekisit? Mitä jos? Muodostetaan omien tietojen ja tekstin pohjalta mielipiteitä sekä perustellaan niitä.

Luetun ymmärtämisen vaikeuden taustataidot

- Vaikeutta voi olla yhdessä tai useammassa seuraavasta:
 - Heikko tekninen lukutaito
 - Kielelliset vaikeudet; kuullun ymmärtäminen, sanavarasto, kielellinen päättely, sananlöytäminen
 - Muistikapasiteetti; työmuisti, kielellinen muisti
 - Tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen pulmat
 - Heikentynyt käsitys itsestä oppijana
 - Vaikeus motivoitua
 - Passiivinen lukutyyli

Luetun ymmärtämisen arvioiminen

- Tekninen lukutaito
- Taustataidot
- Luetun ymmärtäminen
 - Testit Allu, YKÄ, Lukemis – ja kirjoittamistaitojen yksilötestistö nuorille ja aikuisille
 - Laadullinen prosessin arviointi

Luetun ymmärtämisen tukeminen 1/2

- Tiedon antaminen; mitä ja miksi
→ Ymmärrys ja sitoutuminen
- Teknisen lukutaidon vahvistaminen
- Työkalujen opettaminen; miten
- Riittävän helpoista teksteistä aloittaminen
- Tavoitteiden asettaminen ("nyt mietitään otsikoiden ja kuvien merkitystä")
- Mallintaminen
- Itseluottamuksen ja itsetuntemuksen vahvistaminen
- Motivaation löytäminen

Luetun ymmärtämisen tukeminen perustuu vastavuoroiseen, kielellistävään mallinnukseen

Luetun ymmärtämisen tukeminen 2/2

Ryhmätason tuki:

- Salliva ilmapiiri, lupa kysyä
- Itsestään selvienkin käsitteiden avaamista ja selittämistä. Voiko tästä piirtää kuvan?
- Löytyykö nuorten elämästä jotain, mihin tätä teemaa voi edes löyhästi kytkeä
- Keskustelun herättäminen aiheesta, esimerkkejä, tietokilpailuja aiheesta
- Valmiit kysymykset ennen koetta
- Opettaja antaa mallin koevastauksen rakentamisesta kappaleen/muistiinpanojen pohjalta

Yksilötason tuki:

- Aktivoidaan ääneen ajattelua: 'selitä minulle'
- Alleviivaukset
- Muistiinpanot marginaaliin, post-it-lapuille
- Värikoodit asian vaikeusasteen mukaan
- Piirrä ilmiö, prosessi
- Tee aiheesta kysymyksiä (mistä tämä kertoo, mitä uutta opin?)
- Ennakoinnissa sisällysluettelon huomioiminen, alkuun käsitekartta, joka täydentyy asiassa etenemisen mukaan

Luetun ymmärtämiseen liittyvät keskeiset tekijät

- **Ennakointi** virittää lukijan
 - Mitä tiedän ennakolta aiheesta? Mikä tekstilaji on kyseessä?
- **Ääneen ajattelu** edistää ymmärtämistä ja strategioiden oppimista
 - Kielellistetään asia helpommin ymmärrettävään muotoon
- **Pääasioiden etsiminen** auttaa arvioimaan omaa ymmärtämistä
 - Määritelmät löytyvät yleensä joko ennen käsitettä tai sen jälkeen. Jääkö kysymyksiä?
- Ennakointia on myös keskustelut siitä, **mistä tekstilajista on kysymys**.
 - mainos, uutinen, tietoteksti vai tarina?
Tässä auttaa erilaiset kysymykset eri tekstilajeihin liittyen. Esimerkiksi
 - **Juonellinen teksti**: Kuka teki? Mitä teki? Missä ja milloin tapahtui? Mitä siitä seurasi?
 - **Kuvaileva teksti**: Kuka/mikä? Millainen? Miten toimii? Miksi toimii näin?
 - **Toimintaa ohjaava teksti**: Mitä pitää tehdä? Miten pitää tehdä? Mikä on lopputulos? Mitä välineitä tarvitaan?

Toiminnanohjaus

Mahdollistaa tietoisien ja tavoitteellisten toiminnan:

- Suunnitelmien tekemisen
- Joustavan reagoimisen muutoksiin ja haasteisiin: löytyy vaihtoehtoja/plan B
- Tavoitteen mielessä pitämisen
 - ”tehtävän tekemisen taidot”
- Kykyä arvioida omaa toimintaa
- Kykyä hillitä ensisijaisia impulsseja
- ”Kykyä toimia/käyttäytyä ympäristön vaatimusten mukaan”

Toiminnanohjauksen tukeminen 1/2

Selkeä rakenne

- hyöty: ennakoitavuus
→ tuki tarkkaavuuden suuntaamiselle ja toiminnanohjauksen jäsentymiselle
- keinoja:
 - toistuvuus, rutiinit
 - kuvat jäsentämään tilannetta tai tehtävää
 - rakenne omassa toiminnassa (toiminnanohjauksen vaiheet)

Vuorovaikutus

- Mallittaminen: aikuinen mallittaa tekemällä tehtävän ja kertomalla ääneen omat toimintatapansa. Tavoitteena osoittaa nuorelle tapa ohjata toimintaa, jotta tehtävä tulee tehtyä
- Ryhmän merkitys: vertaistuki ja myönteisten ryhmäkokemusten saaminen, muiden tarjoamat esimerkit tavoista ajatella ja tehdä tehtävää

Toiminnanohjauksen tukeminen 2/2

Toimintakeinojen opettaminen

- passiivisesta toimijasta aktiiviseksi
- opetetaan toiminnanohjauksen vaiheet eli ”työkalut”:
 - 1) Mieti toiminnan päämäärää (”Mikä on tehtäväni? Ymmärrätkö?”)
 - 2) Tee toimintasuunnitelma (”Miten kannattaa tehdä?”)
 - 3) Suorita tehtävä (”Teen ajatuksella suunnitelman mukaan!”)
 - 4) Arvioi toimintaa (”Miten sujui? Tarkistan!”)
- annetaan oikea-aikaista apua: ole tukena, varo tekemästä puolesta
- vahvistetaan metatietoa ja -taitoa: ”Mitä tiedän? Mitä osaan?” ”Miksi näin tehdään?”

Innostuitko?
Tulevat koulutuksemme löydät osoitteesta

koju.nmi.fi/koulutukset/

The bottom of the slide features a solid blue horizontal band. Below this band, there are several overlapping, semi-transparent blue geometric shapes, primarily triangles and polygons, that create a layered, abstract design on the right side of the page.